

Ege Üniversitesi Hastanesinde Çalışan Ev İdaresi Personelinin İş Kazası Geçirme Durumlarının İncelenmesi*

Zeynep ÇOPUR**, Berrin VARLI***
Melda AVŞAR****, Merve ŞENBAŞ*****

ÖZET

Bu araştırma Ege Üniversitesi Hastanesinde ev idaresi alanında çalışan personelin iş kazalarından korunmada aldıkları önlemleri, iş kazası geçirme durumlarını ve geçirdikleri kaza tiplerini belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma kapsamına Ege Üniversitesi Hastanesinde çalışan tüm ev idaresi personeli (n=260) alınmıştır. Araştırmanın verileri Eylül-Ekim 2005 tarihlerinde toplanmıştır. Araştırmaya alınan personelin %50,8'i kadın, %75,4'ü ilkokul mezunu, %41,5'i "30-39" yaş grubundadır. Personelin hizmet yılları "1 ile 15" yıl arasında değişmekte olup, ortalama "4,6" yıldır. Araştırma sonucunda personelin tamamına yakınının (%95,4) hizmet içi eğitim aldığı saptanmıştır. Hizmet içi eğitim alanların %68,1'i "kazalardan korunma" konusunda eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Personelin tamamına yakınının (%95,8) kazalara karşı önlem aldığını belirttiği, önlem alanlar arasında da "iş yaparken eldiven giydiğini" (%87,5) belirtenlerin önde geldiği saptanmıştır. Personelin tamamına yakını kazalara karşı önlem aldığını belirtmesine rağmen %21,2'sinin iş kazası geçirdiği, iş kazası geçirenlerde en fazla "iğne batması" (%21,8), "kesik" (%18,2), "açık yara" ve "sıyrık" (%16,4) meydana geldiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ev İdaresi Personeli, İş Kazaları, Hastane

* Bu makale 21.05.2007 tarihinde dergiye gönderilmiş, 19.08.2008 tarihinde yayınlanmak üzere kabul edilmiştir.

** Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü

*** Uzm. Ev Ekonomisti Hacettepe Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı

**** Ev Ekonomisti Eğitim Uzmanı Ege Üniversitesi Hastanesi Öz Örnek Temizlik Şirketi

***** İnsan Kaynakları Sorumlusu Ege Üniversitesi Hastanesi Öz Örnek Temizlik Şirketi

The Investigation of The Case of Having An Occupational Accident For The Housekeeping Personnel Who Work in Ege University Hospital

ABSTRACT

This study was planned and executed in order to determine precautions for avoiding occupational accidents taken by the personnel who work in the housekeeping area at Ege University Hospital, the possibility of their having an occupational accident and the types of accidents which they had. All the housekeeping personnel who work in Ege University Hospital (n=260) were taken to the extent. The data of the study was collected in September-October, in 2005. 50.8 % of the personnel taken to the study are Female, 75.4 % is graduated from a primary school, and 41.5 % are in the age group between "30-39". The working years of the staff changes from "1 and 15" and average is "4.6" years. After the study, it was determined that about all the personnel (%95.4) had on the job training. 68.1 percent of those who had on the job training stated that they took training about "protection against accidents". It was determined that about all of the staff (95.8%) who stated that they take precautions against accidents, and among those stating that they take precautions (87.5 %) who stated "they wear gloves" are leading. Although about all of the staff stated that they take precautions against accidents, it was stated that 22.2 % had an occupational accident, and those having an occupational accident had mostly "injection pricking" (21.8%), "cut" (18.2 %), "uncovered wound" and "scratch" (16.4 %)

Key Words: Housekeeping Personnel, Occupational Accident, Hospital

I. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren insanlar kendi sağlıklarını ve yaşamlarını tehlikeye sokan işlerde çalışırken, günün koşullarına göre de gerekli koruma önlemlerini arama çabası içinde olmuşlardır. Bugün de çalışma yaşamı içinde çeşitli hastalıklar, kazalar, işsizlik vb. pek çok risk mevcuttur (Ünsar 2003). Günümüzde kazalar; sağlık hizmetleri, işgücü ve yaşam kalitesi üzerindeki olumsuz etkileri, maddi kaybı, korunabilir olma özellikleri ve özellikle de insana verdiği zararlar nedeniyle mutlaka önlenmesi gereken bir durumdur (Alper 1991; Bertan, Çakır 1997). Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlamasına göre kaza; önceden planlanmamış ve beklenmeyen ancak yaralanma ile sonuçlanabilecek bir olay (Bertan, Çakır 1997) iş kazası da; önceden planlanmamış, çoğu kez kişisel yaralanmalara, üretimin bir süre durmasına yol açan bir olaydır (Ünsar 2004).

Çalışma hayatında karşılaşılan makine ve tezgâhlar, el aletleri, taşımacılığın yarattığı sorunlar her gün küçümsenmeyecek sayıda insan hayatına mal olmakta veya geçici ve sürekli iş göremezlikle sonuçlanan kazalara sebep olmaktadır. Özellikle son yıllarda bilimsel ve teknolojik gelişme o kadar hızlı olmuştur ki, bu gelişmenin ürünü olan makine, araç, gereç ve kimyasal maddelerin insanlar üzerindeki bedensel ve ruhsal etkileri henüz kesinlikle bilinmemektedir (www.kobitech.com 2007). Dünyada teknolojik gelişmelere paralel olarak kurumlarda çalışanların sağlığı ve güvenliği ile ilgili birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır (Sabancı 2001). İş güvenliğinin ilk amacı kuşkusuz yaşamı tehdit eden tehlikelerden-ki bunlar genel olarak kaza ve hastalık olarak ortaya çıkar-tüm insanları korumak, zarar verecek olayları en alt düzeye indirmek ve insanların yaşamlarında daha güvenli dolayısıyla mutlu olmalarını gerçekleştirmektir (www.kobitech.com 2007). Ancak tüm teknik gelişmelere ve bunların sağladığı rahat yaşam koşullarına rağmen, kaza ve hastalık risklerinin tümüyle ortadan kaldırılması sağlanamamıştır (Ünsar 2003).

Türkiye’de meydana gelen iş kazaları sonucunda her yıl birçok insan hastalanmakta, yaralanmakta, sakatlanmakta, yaşamını yitirmekte ve bunun sonucunda çok büyük maddi kayıplar meydana gelmektedir (Akçın 2001; Erkal, Şafak 2002). Bütün gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de iş kazaları gelişmiş ülkelere oranla daha siktir (Erkal, Şafak 1998:a). Ancak, kazaların gerçek durumunu yansıtacak rutin bilgi sistemine dayalı sağlıklı veriler yoktur. İş kazalarına yönelik verilerin elde edebileceği en önemli kaynak SSK yıllık istatistikleridir (www.ttb.org.tr 2005). SSK İstatistik Yıllıkları incelendiğinde özellikle iş kazalarının önemli boyutlarda olduğu izlenmektedir. Bir iş gören kurumun en önemli unsurudur. Bu unsurun uzun yıllar kurumda görevini yerine getirebilmesi ise sağlıklı ve güvenli bir işyeri ortamının varlığına bağlıdır. Bu nedenle, iş kazalarının önlenmesi üzerinde önemle durulması gereken bir konudur (Ünsar 2003). SSK istatistiklerine göre 2006 yılında 79.027 iş kazası meydana gelmiş, bunların 1592’si ölümlle sonuçlanmıştır. İş kazalarının kaza tiplerine göre dağılımı incelendiğinde ise; % 36,0’sinin “bir veya birden fazla cismin ezmesi, batması, kesmesi”, %21,1’inin “düşen cisimlerin çarpıp devirmesi”, %12,1’inin “makinelere sebep olduğu” kazalar ve %11,3’unun de “düşmeler” olduğu bulunmuştur (www.isggm.calisma.gov.tr 2006). Türkiye İstatistik Kurumunun 2207 yılında yaptığı araştırmaya göre de son 12 ay içinde istihdam edilenlerin %2,9’u bir iş kazası geçirmiştir (TIK 2008).

Kazalar çevresel ve kişisel nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kişisel nedenler; kazalara karşı korunmadaki bilgi eksikliği, bazı mental bozukluklar, alkol ve toksik maddelere karşı alışkanlık halleri, yorgunluk, dikkatsizlik, uykusuzluk, bazı ilaçların kullanımı, akut hastalıkların geçirilmesi v.b. nedenleri içerir (Erkal, Şafak 1998:b). Mekanik ve çevresel nedenler ise; makinelerde, araçlarda korunma düzeneğinin eksikliği, iş yerinin genel düzeni, geçitler, merdivenler, ikaz levhalarının kullanılmaması, koruyucu giysi, eldiven v.b. uygun şekilde kullanılmaması gibi faktörlerdir (Erkan 1997; Erkal, Şafak 1998:b). Bu nedenler ortadan kaldırılabilsen kazalar önemli ölçüde önlenebilir (Erkal, Şafak 2002). Çalışma yaşamının kalitesini geliştirecek verimlilik artışının sağlanabilmesi için iş kazaları geçirenlerin tedavisi kadar, onların kazalardan korunmaları gerekmektedir (Cop, Ofluoğlu 1998). Kazalardan korunma çalışmaları insan hayatını korur, iş görmezliği önler, işe devamı sağlar, üretkenliği yükseltir (Erkal, Şafak 1998).

Türkiye’de iş kazalarının nedenlerini tespit etmek için farklı tarihlerde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Örneğin, Haksöz (1985), MKE’de yaptığı bir çalışmada, kazaların %95,0’inin güvensiz davranış ve kişisel koruyucu kullanmadan, %5,0’inin ise, teknik nedenlerden kaynaklandığını bulmuştur. Kepir (1981), iş kazalarının %2,0’sinin insan kontrolü dışında, %10,0’unun mekanik yetersizlikten ve %88,0’inin ise, insan faktörüne bağlı olduğunu, Çelikol (1977) ise, iş kazalarının %20,0’sinin üretim aygıtlarının ve çevresel koşulların uygunsuzluğundan, %80,0’inin ise insan etmeninden kaynaklandığını ortaya çıkarmıştır. Araştırma sonuçlarından, kazaların oluşumunda insan faktörünün ilk sırayı aldığı görülmektedir. Bu sonuçlar, iş kazalarında önleyici tedbirlerin alınabileceğini ortaya koymaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yayınlarına göre ise, iş kazaları emniyetsiz hareketler (koruyucuları kullanılmaz hale getirme, bozuk malzeme kullanma, emniyetsiz yükleme, makine ve teçhizatları durdurmadan temizleme, el şakaları yapma, kişisel koruyucuları kullanmama gibi) ve çevresel koşulların uygunsuzluğundan (kişisel ve makine koruyucularının yetersizliği, kaygan zemin, yetersiz havalandırma ve aydınlatma, gürültü vb. gibi) kaynaklanmaktadır (Camkurt 2007). OSHA’ya (Occupational Safety and Health Act) göre de kazaların %98,0’i insan hatalarından kaynaklanmaktadır (Schneider, Tucker 1989). Emniyetsiz hareketlerden çalışanların bizzat kendileri sorumludur (Camkurt 2007). Bu nedenle, iş kazalarından doğrudan etkilenen personele ihmalkârlık, sabırsızlık, acelecilik yapmaması, işi ciddiye

alması, bilgili ve tecrübeli olması, kişisel koruyucu ekipmanları giymesi gerektiği konusunda eğitim verilmelidir.

Kurumlarda işin yürütülmesi ile ilgili olarak oluşan tehlikelerden, sağlığa zarar verecek durumlardan korunmak ve daha iyi iş ortamı yaratmak için çaba gösterilmelidir (Erkal, Şafak 2002). İş kazaları, üretim sürecini ve toplumun önemli bir unsuru olan çalışan nüfusun yaşamını ve sağlığını doğrudan etkilemekte, bu yönüyle de başta personel ve personelin ailesi olmak üzere, işverenler, sosyal güvenlik kuruluşları ve devlet yapısı üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. İş kazalarının çalışan, işveren, toplum ve ülke açısından ciddi sosyal ve ekonomik maliyetleri bulunmaktadır (Camkurt 2007). Kurumlarda olabilecek kazalardan korunmada ev idaresi bölümünün yeri ve rolü çok önemlidir (Erkal, Şafak 2002). Modern işletmecilikte ev idaresi (Housekeeping) olarak adlandırılan bölüm; sahip olduğu tüm kaynaklardan en üst düzeyde yararlanarak mevcut olanaklarla temiz, sağlıklı, güvenli, düzenli, güzel bir çevre yaratmak amacını taşır. Giderek önemi artan ve modern yaşamın bir parçası olan ev idaresinin amaçlarına ulaşabilmesi için yerine getirmesi gereken görev ve sorumluluklar vardır. Bu görev ve sorumluluklar aynı zamanda ev idaresinin hizmet alanlarını - ev idaresi personelinin yönetimi, temizlik, sağlıklı çevre oluşturma ve fiziksel çevre düzenlemesi- oluşturmaktadır (Şafak 1997). Kurum ev idaresinin sorumluluklarından biri de özellikle bu konu ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek kaza nedenlerini ortadan kaldırmak veya en aza indirmektir (Erkal, Şafak 2002).

Kurumlarda ev idaresi hizmetleri ağırlıklı olarak insan gücüne dayalı olarak yürütüldüğü için, personelin kazaya uğrama olasılığı yüksektir (Yertutan 2000). Bu amaçla kazaya yol açan unsurların ortadan kaldırılması, bunun için de öncelikle kazaya yol açan sebeplerin belirlenmesiyle bu sebepleri ortadan kaldıracı önlemlerin alınması gerekir (Alper 1991). Ev idaresi personeli açısından kazaların temel nedenleri; bilgisizlik, dikkatsizlik, yorgunluk, çalışma çevresindeki fiziksel koşulların (aydınlık, havalandırma vb) uygun olmaması, iş yaparken koruyucu giysinin sağlanamaması veya bunların uygun şekilde kullanılmaması vb dir (Erkal, Şafak 1998:a). Konu ile ilgili olarak yurt dışında yapılan bazı çalışmalarda ev idaresi personeli arasında koruyucu donanımı kullanmamanın ve çöpteki keskin cisimlerin en önemli kaza nedeni olduğu, kimyasal maddeye maruz kalma hızının ev idaresi personeli için en yüksek riskteki meslek grubunu oluşturduğu ve sorun yaratan başlıca

kimyasalların; dezenfektanlar, çözücüler ve temizlik maddeleri olduğu saptanmıştır (Sarri 1991, Patterson 1985, Weaver et all. 1993).

Son yıllarda tüm kurum ve kuruluşlardan (hastaneler vb. tedavi ve bakım üniteleri, kreşler, huzurevleri, misafirhaneler, yatılı okullar gibi) özellikle de sağlık kurumlarında sistemli, planlı, programlı bir ev idaresine ihtiyaç daha fazla hissedilmeye ve ev idaresinin gerekliliği daha iyi anlaşılmaya başlamıştır. Bu amaçla sağlık ordusuna dinamik, profesyonel bir alan ilave edilmiştir. Hastane çevreleri mikroorganizmalarla bulaşma ve bulaştırma riski açısından kritik çevrelerdir (Şafak, Yertutan, Erkal, Copur). ABD’deki Mesleki Sağlık ve Güvenlik Birliği (OSHA) ve Ulusal Mesleki Sağlık ve Güvenlik Enstitüsü (NIOSH), hastanelerin çalışanlarının sağlığını korumak için değil, daha çok hastayı korumak için oluşturulduğundan, bunun çalışanlar açısından ayrıca bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir. Araştırmalar ve bilimsel raporlar, son yıllarda hastane çalışanları arasında meslek hastalıkları, iş kazaları ve işe bağlı sağlık sorunlarının giderek arttığını göstermektedir (Özkan, Emiroğlu 2006). Hastanelerde kurum ev idaresi bölümünün kazaları kontrol altına almasında yapacağı ilk iş bir emniyet programı hazırlamaktır (Erkal, Şafak 2002). Bunun için de görülen emniyetli ve güvenli olmayan bir durum hemen rapor edilmelidir (Şafak 1997). Bir kaza raporunda da kazanın ne olduğu, kaza ile ilgili belirtiler, ne zaman olduğu, hangi bölümde veya nerede olduğu, neden olduğu, nasıl önlenebileceği belirtilmelidir. Hastanelerin önemli bir parçası olan ev idaresi personelinin kazaları önlemek için uyması gereken emniyet kuralları sadece kendisini değil, kurumda bulunan tüm personeli ve kurumun hizmet verdiği kişileri de kazalara karşı koruyacaktır (Erkal, Şafak 1998:a). Ancak Erkal ve Şafak ‘in Ankaradaki hastanelerde yaptığı araştırma dışında, hastanelerde ev idaresi alanında çalışan personelin karşılaştığı iş kazalarını inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Bu konudaki araştırmaların çok az sayıda olması nedeniyle; araştırma Ege Üniversitesi Hastanesinde ev idaresi alanında çalışan personelin iş kazalarından korunmada aldıkları önlemleri, iş kazası geçirme durumlarını ve geçirdikleri kaza tiplerini

belirlemek, araştırma sonuçlarına göre gerekli önerilerde bulunmak amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

II. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ARAÇLARI

Araştırma kapsamına Ege Üniversitesi Hastanesinde gündüz vardiyasında çalışan tüm ev idaresi personeli (n=260) alınmıştır. Araştırmanın verileri hazırlanan anket formuna bağlı kalınarak Eylül-Ekim 2005 tarihinde iki araştırmacının ev idaresi personeli ile yüz yüze yaptığı görüşmeler sonucu toplanmış, personelle tek tek görüşülerek ve idarecilerden yararlanılarak evrenin tamamına ulaşılmıştır. Ege Üniversitesi Hastanesinde çalışan ev idaresi personeli dönüşümlü olarak her departmanda çalıştığı için bu araştırmada personelin çalıştığı hastane departmanı dikkate alınmamıştır. Anket hazırlanırken literatür incelenmiş aynı amaçla kullanılan farklı araştırmaların sorularından yararlanılmıştır (Erkal, Şafak 1998:a; Erkal, Şafak 2002). Hazırlanan anketin deneme formunun anlaşılabilirliğini ve kullanılabilirliğini değerlendirmek amacıyla gece vardiyasında çalışan 20 personele pilot uygulama yapılmıştır. Deneme uygulaması sonuçlarına göre ankette gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anketin son şekli oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan anket formu üç ana bölüm ve 11 sorudan oluşmaktadır. İlk bölümde; personelin cinsiyeti, yaşı, öğrenim düzeyi, hizmet yılı, hizmet içi eğitim alma durumu, hizmet içi eğitim alınan konular ve bu eğitimin alınma sıklığı gibi personeli tanımlamaya yönelik 7 soru sorulmuştur. İkinci bölümde; personelin iş kazalarından korunmada önlem alma durumu ve kazalardan korunmak için aldıkları önlemler üzerine 2 soru sorulmuştur. Üçüncü bölümde ise; personelin kaza geçirme durumu ve geçirdiği kaza tiplerini belirlemeye yönelik 2 soru yer almaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirilmesi yüzde, frekans, betimsel istatistikler, Khi-Kare analizi kullanılarak yapılmıştır. Kaza geçirmemek için önlem alma durumu, alınan önlemler ve geçirilen kazalar personelin cinsiyeti ve öğrenim düzeyi, kaza geçirme durumu personelin cinsiyeti, öğrenim düzeyi ve hizmet içi eğitim alma açısından incelenmiştir.

III. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Personel Hakkında Genel Bilgiler

Araştırmaya alınan personel arasında, kadınların, ilkokul ve daha az öğrenim görenlerin, “30–39” yaş grubunda olanların daha fazla olduğu saptanmıştır. Personelin hizmet yılları 1 ile 15 yıl arasında değişmekte olup ortalama 4,6 yıldır. Araştırmada personelin tamamına yakınının (%95,4) hizmet içi eğitim aldığı, hizmet içi eğitim alanların en fazla “temizlik yöntemleri” (%88,7) konusunda eğitim aldığı, bunu “temizlik maddelerinin kullanımı” (%79,4) ve “kazalardan korunma” (%68,1) konularında eğitim alanların izlediği ve personelin yarıdan fazlasının (%54,5) bu eğitimi düzenli olarak aldığı belirlenmiştir. Gönen ve Özgen’in (1993) çalışmasında da personelin tamamının hizmet içi eğitim aldığı görülmüştür. Erkal ve Şafak (1998:a) tarafından yapılan araştırmada ise ev idaresi personelinin %50,6’sının hizmet içi eğitim aldığı, eğitim alan personelin en fazla eşit oranlarda (%88,8) “enfeksiyon kontrolü” ve “kişisel hijyen” konusunda eğitim aldığı saptanmıştır. Çopur ve ark.(2001) yaptığı çalışmada da personelin tamamının iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitim aldığı personelin %95,2’sinin bu eğitimi düzenli olarak aldığı belirlenmiştir. Eğitim alan personelin en fazla “hijyen” (%70,5), daha sonra “kazalardan korunma” (%39,0) konusunda eğitim aldığı bulunmuştur.

Tablo 1. Personel Hakkında Genel Bilgiler

Genel Bilgiler		Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	132	50.8
	Erkek	128	49.2
	TOPLAM	260	100.0
Yaş	18–29	45	17.3
	30–39	108	41.5
	40–49	78	30.0
	50+	29	11.2
	TOPLAM	260	100.0
Eğitim	İlkokul ve daha az	196	75.4
	Ortaokul	38	14.6
	Lise	26	10.0
	TOPLAM	260	100.0

Tablo 1. Personel Hakkında Genel Bilgiler (Devam)

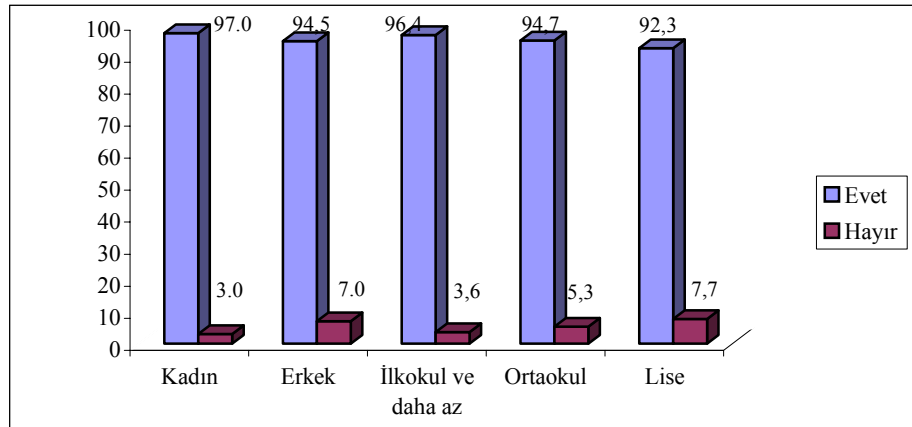
Genel Bilgiler		Sayı	%
Hizmet içi eğitim alma durumu	Alan	248	95.4
	Almayan	12	4.6
	TOPLAM	260	100.0
Hizmet içi eğitim alma sıklığı	İşe yeni başladığında	49	19.7
	Düzenli olarak	135	54.5
	Ayda bir kez	64	25.8
	TOPLAM	248	100.0
Hizmet yılı	Alt sınır	1	Ortalama
	Üst sınır	15	4.6 yıl

3.2. Personelin İş Yaparken Kazalara Karşı Aldıkları Önlemler

Araştırmaya alınan personelin tamamına yakını (%95,8) kazalara karşı önlem aldığını belirtmiştir. Kadınların %97,0'sinin, erkeklerin %94,5'nin kazalara karşı önlem aldığı belirlenmiştir (Şekil 1). Konu öğrenim düzeyine göre incelendiğinde; ilkokul ve daha az öğrenim görenlerin %96,4'nün, ortaokul mezunlarının %94,7'sinin, lise mezunlarının %92,3'nün kazalara karşı önlem aldığı belirlenmiştir (Şekil 1) ($p>0.05$). Öğrenim düzeyi yükseldikçe, personelin kazalara karşı önlem alma konusunda daha dikkatli olması beklenirken, bu çalışmada ise öğrenim düzeyi yükseldikçe kazalara karşı önlem alanlarının oranının düşmesi dikkat çekicidir.

Kazalara karşı önlem aldığını belirten personel önlem olarak en fazla iş yaparken “eldiven” (%87,5), “iş elbisesi” (%84,3) giydiğini ve “elektrikli araçları kullanırken ellerin kuru olmasına dikkat ettiğini” (%74,3) belirtmiştir. Personelin kazalara karşı aldığı önlemler cinsiyetlerine göre incelendiğinde; kadınların %96,1'nin “iş yaparken eldiven giyme”, erkeklerin %81,0'nin ise “iş yaparken iş elbisesi giyme” yi ilk sırada belirttikleri bulunmuştur (Şekil 2). Erkal ve Şafak'ın (1998) yaptığı çalışmada da, personelin %92,7'sinin iş yaparken kaza geçirmemek için çeşitli hususlara dikkat ettiği, bu hususlar arasında en fazla “çöp toplarken eldiven kullanmaya” (%51,2), daha sonra sırasıyla “elektrikli araçlara dokunurken ellerin kuru olmasına” (%21,4), “tuz ruhu-ovucuyu birlikte kullanmamaya” (%13,1) ve “emniyetli olmayan

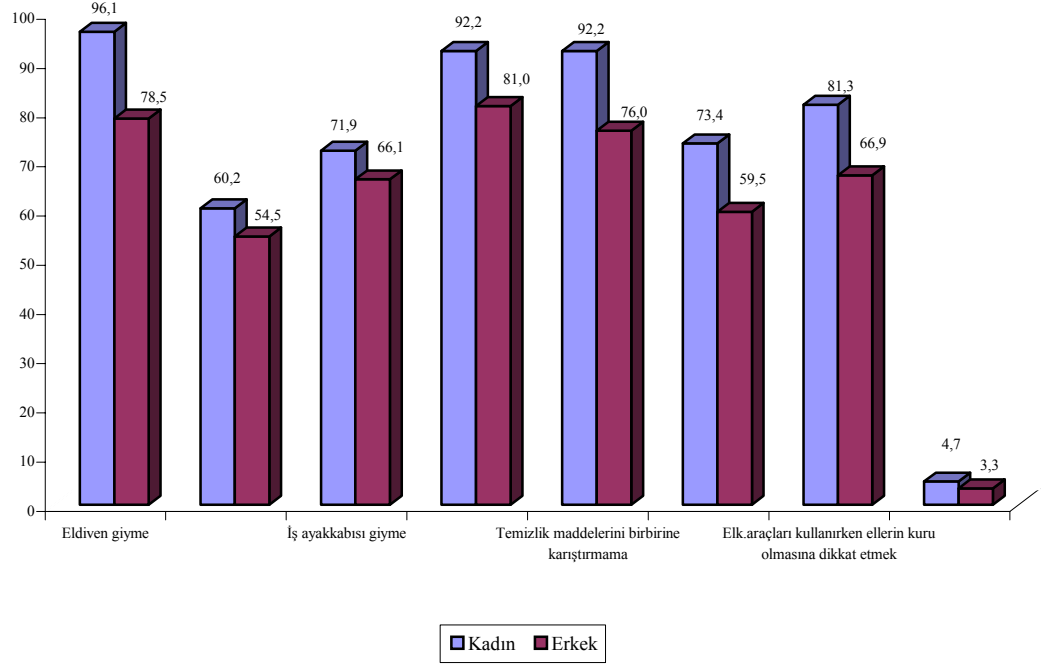
merdiven kullanmamaya” (%9,1) özen gösterdikleri görülmüştür. Çopur ve arkadaşlarının (2001) yaptığı çalışmada, personelin tamamının “iş yaparken iş elbisesi giydiği”, %98,0’nin “eldiven” kullandığı görülmüştür. Şafak ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada da (2004:a), personelin tamamının “iş yaparken iş elbisesi giydiği” ve “iş bittikten sonra araç-gerecin düzenli temizliğini yaptığı”, tamamına yakınının “işten önce ve sonra ellerini yıkadığı” (%99,4), “iş yaparken eldiven giydiği” (%98,8) saptanmıştır. Şafak ve arkadaşlarının (2004:b) yaptığı bir diğer araştırmada da, personelin tamamı sağlık problemi ile karşılaşmamak için önlem aldıklarını ve önlem olarak da “atıkları hijyen kurallarına uygun olarak topladıklarını”, “temizlik maddelerinin kullanımında cilde ve vücuda vereceği zararlardan korunduklarını”, “iş elbisesini iş bitiminde değiştirdiklerini” belirtmişlerdir. Rızaların (1996) yaptığı araştırmada ise, temizlik işlerinde personele eldiven ve önlük giymesi önerildiği halde sadece %4,6’sının bunu yaptığı saptanmıştır.

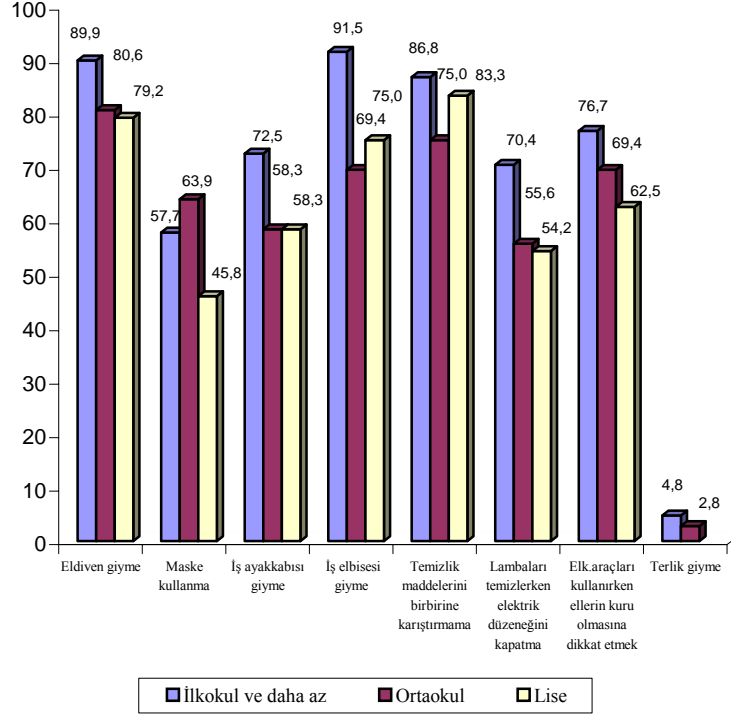
Şekil 1. Kurum Ev İdaresi Personelinin İş Yaparken Kaza Geçirmemek İçin Önlem Alma Durumuna ve Açıklayıcı Değişkenlere Göre Dağılımı

Konu öğrenim düzeyine göre incelendiğinde; ilkokul ve daha az öğrenim görenlerde “iş yaparken iş elbisesi giymeyi” (%91,5), ortaokul mezunlarında “iş yaparken eldiven giymeyi” (%80,6) belirtenler önde gelirken, lise mezunlarında “temizlik maddelerini birbirine karıştırmamayı” (%83,3) belirtenler önde gelmektedir (Şekil 3). Personelin iş yaparken “eldiven”, “iş

elbisesi” giyme, “temizlik maddelerini birbirine karıştırmama”, “lambaları temizlerken elektrik düzeneğini kapatma” ve “elektrikli araçları kullanırken ellerin kuru olmasına dikkat etme” ile cinsiyet arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan önemli olduğu görülmüştür ($p < 0.05$).

Şekil 2. Kurum Ev İdaresi Personelinin Kaza Geçirmemek İçin Aldıkları Önlemlere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

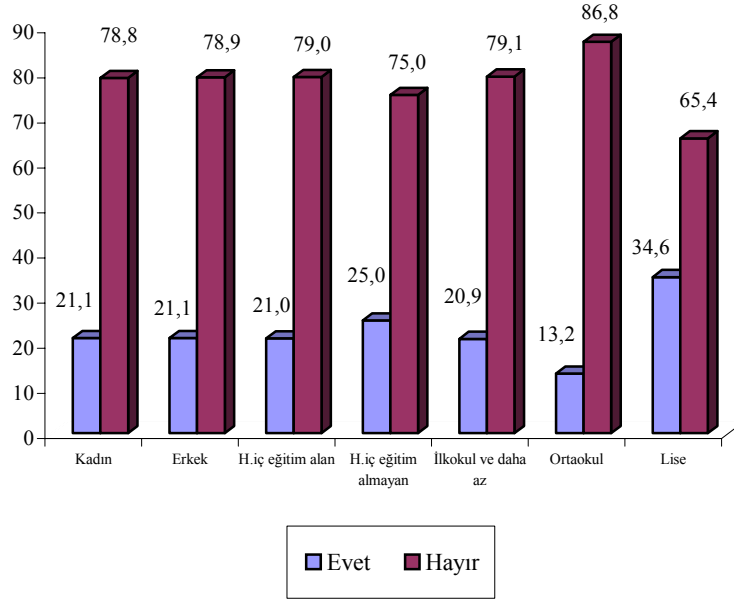

Şekil 3. Kurum Ev İdaresi Personelinin Kaza Geçirmemek İçin Aldıkları Önlemlere ve Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı

3.3. Personelin Kaza Geçirme Durumu

Personelin tamamına yakını (%95,8) kazalara karşı önlem aldığını belirtmesine rağmen %21,2'sinin iş kazası geçirdiği belirlenmiştir. Kaza geçirme durumu cinsiyete göre incelendiğinde; her iki cinsiyette de kaza geçirenler eşit oranlardadır (%21,1) ($P>0.05$) (Şekil 4). Personelin kaza geçirme durumu öğrenim düzeylerine göre incelendiğinde; ilkök ve daha az öğrenim görenlerin %20,9'nun, ortaokul mezunlarının %13,2'sinin, lise mezunlarının ise %34,6'sının kaza geçirdiği saptanmıştır. Daha önce yapılan araştırmalara (Erkal, Şafak 2002) paralel olarak bu araştırmada da öğrenim düzeyi yükseldikçe kaza geçirenlerin oranında azalma beklenirken, lise düzeyinde öğrenim gören personelin en fazla kaza geçirdiği görülmüştür. Bu

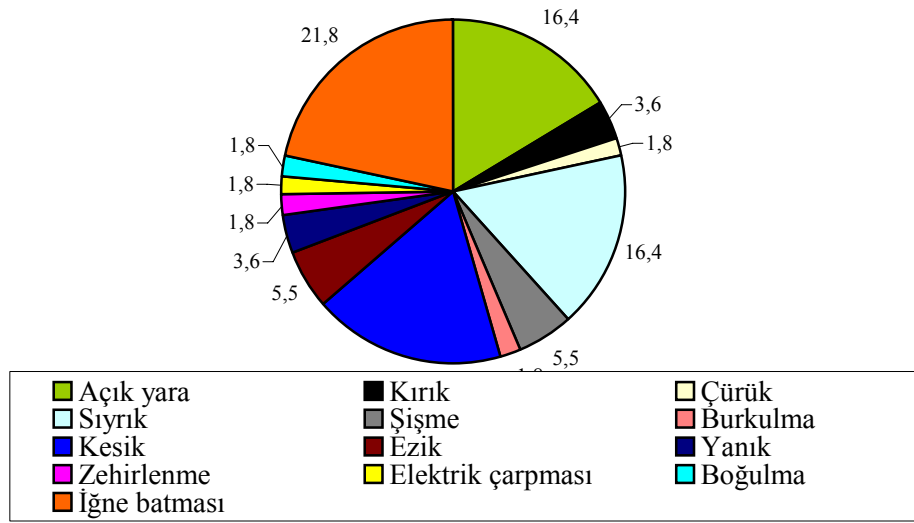
fark istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur ($p<0.05$) (Şekil 4). Bu sonuç öğrenim düzeyi yükseldikçe kazalara karşı önlem alanların oranının da düştüğü dikkate alındığında, öğrenim düzeyi yüksek personelin kendilerine daha fazla güvendikleri ve bu nedenle de daha dikkatsiz davrandıkları izlenimini vermektedir. Konu hizmet içi eğitim alma durumuna göre incelendiğinde ise, hizmet içi eğitim almayan personelin (%25,0), hizmet içi eğitim alan personele (%21,0) göre daha fazla kaza geçirdiği bulunmuştur (Şekil 4). Bu bulguya göre, hizmet içi eğitim alan personelin daha dikkatli davrandığı ve hizmet içi eğitim almanın kazaları önlemede olumlu etkisinin olduğu sonucuna varılabilir.

Şekil 4. Kurum Ev İdaresi Personelinin Kaza Geçirme Durumuna ve Açıklayıcı Değişkenlere Göre Dağılımı

3.4. Personelin Geçirdiği Kaza Tipi

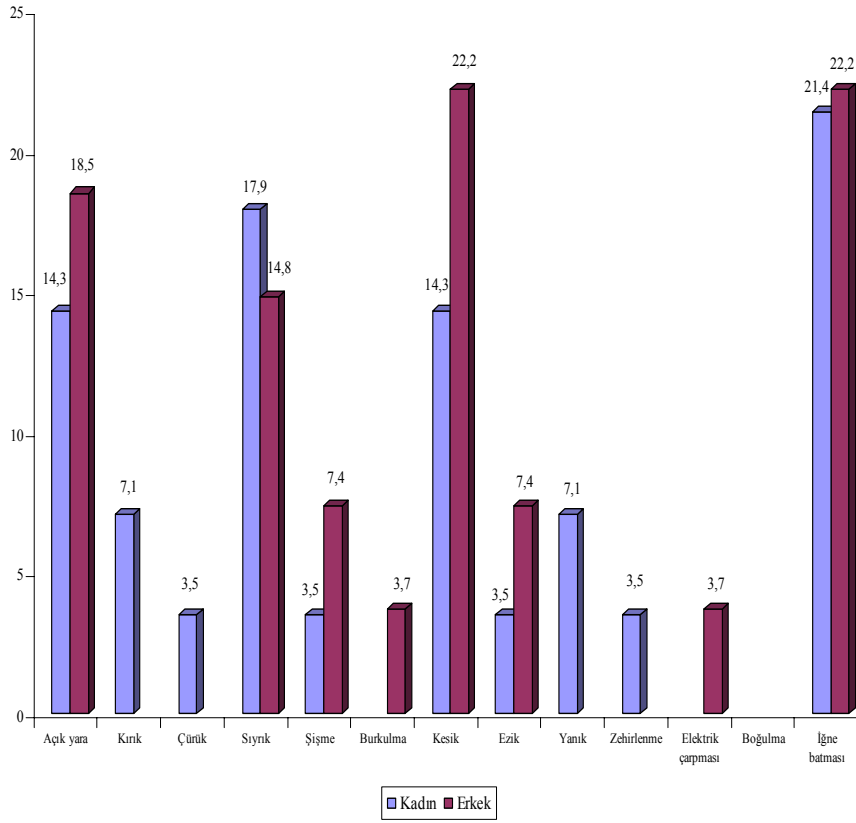
İş kazası geçiren personelde en fazla “iğne batması” (%21,8), daha sonra sırasıyla “kesik” (%18,2) ve eşit oranlarda (%16,4) “açık yara ve sıyrık” meydana geldiği belirlenmiştir (Şekil 5).

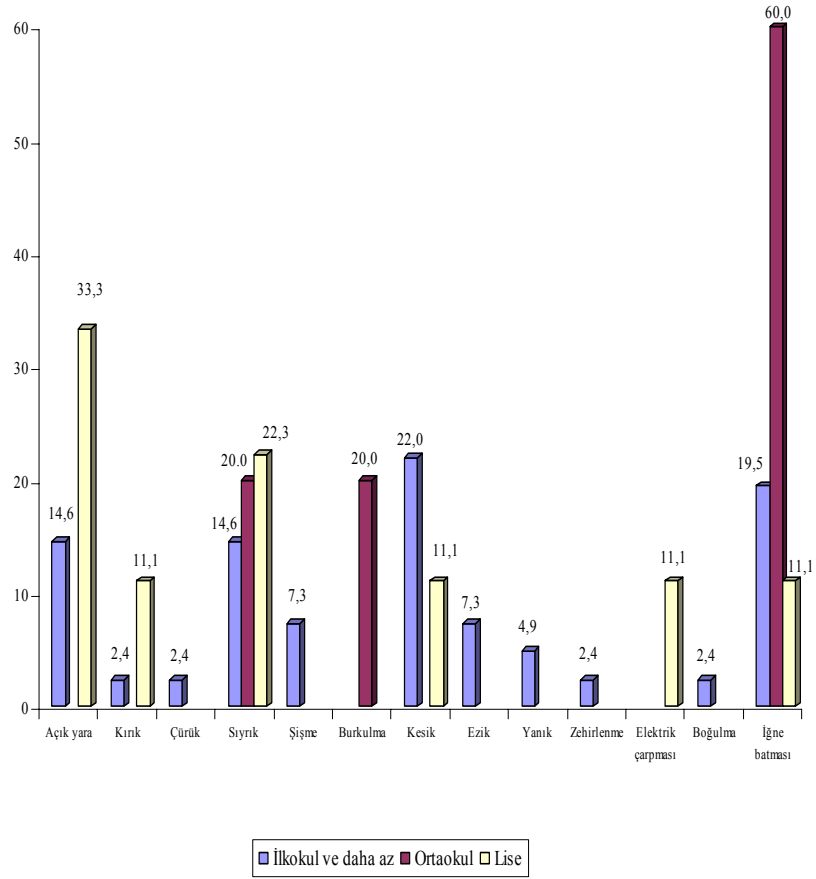
Şekil 5. Kurum Ev İdaresi Personelinin Geçirdikleri Kaza Tiplerine Göre Dağılımı

Kadınların %21,4’ü “iğne batması”, erkeklerin %22,2’si ise eşit oranlarda “kesik” ve “iğne batması” geçirmiştir. (Şekil 6). Konu öğrenim düzeyine göre incelendiğinde; ilkokul ve daha az öğrenim gören personel arasında “kesik” (%22,0) kazası geçirenler önde gelirken, ortaokul mezunu olanlarda “iğne batması”, lise mezunu olanlarda ise “açık yara” (%33,3) kazası geçirenler önde gelmektedir.(Şekil 7). Bu sonuç ev idaresi personelinin çalıştığı ortama, hizmet alanlarından birinin de temizlik isleri olmasına ve personelin temizlik ve çöp toplama sırasından dikkatsiz davranmasına bağlanabilir. Sarri’nin (1991) yaptığı araştırmada da; 1985–1988 yılları arasında her 100 kurum ev idaresi personelinden 46’sının yaralandığı, yaralanmaların %37,0’sinin kesik olduğu belirlenmiştir. Erkal ve Şafak’ın (2002) yaptığı çalışmada da; personelin

%9,6'sı kaza geçirdiğini, kaza geçirenlerin %61,2'sinin "kesik", %28,6'sının "düşme", %8,2'sinin "zehirlenme", %2,07'sinin de "yanma" kazası geçirdiği saptanmıştır. Rızaların (1996) araştırmasında da yardımcı personelin %69,3'nün iğne yaralanmasına uğradığı görülmüştür. Krzystof (1997) tarafından yapılan araştırmada da, personelin %45,8'nin kaza geçirdiği saptanmıştır. Krasinki ve arkadaşlarının (1987) yaptığı araştırmada ise ilk sırada hemşirelerin yaralandığı, bunu temizlik personelinin izlediği görülmüştür. Fesci'nin (1991) yaptığı çalışmada da hizmetli personelin yarısının kesici bir materyalle yaralandığı belirlenmiştir.

Şekil 6. Kurum Ev İdaresi Personelinin Geçirdikleri Kaza Tiplerine ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Şekil 7. Kurum Ev İdaresi Personelinin Geçirdikleri Kaza Tiplerine ve Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ege Üniversitesi Hastanesinde ev idaresi personelinin kaza geçirme durumunu ve geçirdikleri kaza tiplerini belirlemek amacıyla durum tespitine yönelik olarak yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Ege üniversitesi hastanesinde çalışan ev idaresi personelinin tamamına yakını hizmet içi eğitim almaktadır.
- Hizmet içi eğitim alan personel arasında, eğitimi düzenli olarak aldıklarını belirtenler önde gelmektedir.
- Hizmet içi eğitim alan personelin eğitim aldıkları konular arasında “temizlik yöntemleri”, “temizlik maddelerinin kullanımı”, “kazalardan korunma”, “hijyen” ve “araç-gereçlerin bakımı ve kullanımı” konusunu belirtenler önde gelmektedir.
- Personelin tamamına yakını kazalara karşı önlem aldığını, aldıkları önlemler arasında en fazla iş yaparken “eldiven”, “iş elbisesi” giydiklerini ve “elektrikli araçları kullanırken ellerin kuru olmasına dikkat ettiklerini” belirtmektedirler. Hem kadınlarda hem de erkeklerde kazalara karşı önlem aldığını belirtenler yüksek oranda iken, öğrenim düzeyi yükseldikçe kazalara karşı önlem alanların oranı düşmektedir.
- Personelin tamamına yakını kazalara karşı önlem aldığını belirtmesine rağmen iş kazası geçiren personele rastlanmaktadır. Kaza geçirenlerin oranı her iki cinsiyette de eşit orandadır. Lise düzeyinde öğrenim gören ve hizmet içi eğitim almayan personel daha fazla kaza geçirmiştir.
- İş kazası geçiren personelde en fazla “iğne batması”, “kesik”, “açık yara” ve “sıyrık” kazası meydana gelmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Hastanelerde çeşitli alanlarda kazaya yol açabilecek durumları ortadan kaldırmak amacıyla düzenli olarak kontrolün yapılması,

- Geçirilen kazalarla ilgili kayıt tutulması, her personele ait kişisel bilgi formunun geliştirilmesi,

- Hizmet içi eğitim alan personelin daha az kaza geçirdiği dikkate alınarak, personele düzenli aralıklarla verilen hizmet içi eğitimin devam etmesinin sağlanması, Ege Üniversitesi Hastanesinde kazalara karşı önlem alma konusunda kadınların erkeklere nazaran daha fazla dikkat ettiği, ancak kadın ve erkek personel arasında kaza geçirenlerin oranının eşit olduğu göz önüne alınarak bunun nedenlerinin araştırılması,

- Araştırma sonucunda ev idaresi personeli arasında en fazla geçirilen kazaların 'iğne batması', 'kesik' ve 'açık yara' olduğu dikkate alınarak, özellikle bu tip kazalara uğrama olasılığı olan yerlere uyarı levhaları asılması, uyarı levhalarında da personelin dikkat etmesi gereken kuralların belirtilmesi, ayrıca ev idaresi personelinin işlerini yerine getirirken özellikle temizlik ve çöp toplanması sırasında dikkatli davranması ve kazaya neden olacak davranışlarda bulunmaması, iş yaparken koruyucu giysi ve eldiven kullanması ve daha dikkatli davranması,

- Lise düzeyinde öğrenim gören personelin, ilkokul ve daha az öğrenim görenlere göre daha fazla kaza geçirdiği dikkate alındığında; öğrenim düzeyi yüksek olan personelin kazaya maruz kalma nedenleri incelenip bu gruba yönelik hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi, içeriklerinin değiştirilmesi ve kazalara karşı önlem alma konusunda daha fazla dikkat etmelerinin sağlanması önerilebilir.

Araştırma Ege Üniversitesi Hastanesinde ev idaresi alanında çalışan personelin iş kazası geçirme ve en fazla geçirdikleri kazalara ilksin mevcut durumu belirleme açısından önemli olmakla birlikte bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle hastanelerin koşullarının ve çalışan personelin bireysel özelliklerinin birbirinden farklı olabileceği göz önüne alınarak bu araştırmanın sonuçları tüm hastaneler için genellemez. Benzer araştırmalar farklı hastanelerde yapılarak farklı sonuçlar elde edilebilir. Bu araştırmada ev idaresi alanında çalışan personelin hastanede çalıştığı departman, geçirdiği kazanın nedeni ve kazanın belirli bir zaman dilimi içerisindeki sıklığı personele sorulmadığı için bu konularda bir değerlendirme yapılamamıştır. Gelecekte yapılacak olan araştırmalarda bu konular dikkate alınarak farklı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Akçın N. (2001) İş Kazalarının Nedenleri ve Önlenmesi, **İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi**, Adana, 11–12 Mayıs, 237 – 245.
2. Alper Y. (1991) İnsan-Makine İlişkileri Açısından İş Kazaları, **Verimlilik Dergisi**, MPM. 1, 161 – 176.
3. Bertan M. ve Çakır B. (1997) Halk Sağlığı Yönünden Kazalar. **Halk Sağlığı Temel bilgiler** (Ed Bertan, M; Güler, Ç.) Güneş Kitabecisi, Ankara.
4. Camkurt M. Z. (2007) İşyeri Çalışma Sistemi ve İşyeri Fiziksel Faktörlerinin İş Kazaları Üzerindeki Etkisi. **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi** 20–21 (6–1): 80–106
5. Cop R. ve Ofluoğlu G. (1998) İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarından Kaynaklanan Psiko-Sosyal Sorunlar ve Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri. **Ergonomi Kongresi**, 27–29 Mayıs, Ankara.
6. Çopur Z. Erkal S. Şafak Ş. Yertutan C. (2001) Ankara’da Bir Eğitim Kurumunda Çalışan Ev İdaresi Personelinin İş Sağlığı ve Güvenliği Konusundaki Bilgi ve Davranışlarının İncelenmesi. **Ev Ekonomisi Dergisi**, 8 (10): 1–5.
7. Erkal S. ve Şafak Ş. (1998:a) Ev İdaresi Hizmetlerinin Yürütülmesinde Karşılaşılacak Kazalar ve Önlemler, **I. Ulusal Kurum Ev İdaresi Kongresi (Uluslararası Katılımlı)**, Ankara, 21–23 Ekim, 243–249.
8. Erkal S. ve Şafak Ş. (1998:b) **Hastanelerde Çalışan Ev İdaresi Personelinin Hijyen Kurallarına İlişkin Davranışlarının İncelenmesi**. Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Yayınları, No:1, Araştırma Serisi 1, Ankara.

9. Erkal S. ve Şafak Ş. (2002) Ankara’da Hastanelerde Çalışan Ev İdaresi Personelinin Karşılaştığı Kazaların İncelenmesi. **Sağlık ve Toplum**, 12(1): 72–79.
10. Erkan N. (1997) **Ergonomi**. Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, No:373, Mert Matbaası, Ankara.
11. Fesci H. (1991) **Doktor, Hemşire, Hizmetli Grubunun Hastane Atıklarının Yok Edilmesi Aşamalarında Gördükleri Problemler ve Çözüm Yolları**. H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. (Erkal S. Ve Şafak Ş. (1998) Hastanelerde Çalışan Ev İdaresi Personelinin Hijyen Kurallarına İlişkin Davranışlarının İncelenmesi. Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Yayınları, No:1, Araştırma Serisi 1, Ankara’dan alınmıştır)
12. Gönen E. ve Özgen Ö. (1993) Kurumlarda Ev İdaresi Hizmetlerini Yürüten Personelin Çalışma Koşullarının Ergonomik Açıdan İncelenmesi. **4. Ergonomi Kongresi**. MPM Yayınları:509, İzmir.
13. Kransinki K. LaCouture R. Holzman R.S. (1987) Effect of Changing Needle Disposal Systems on Needle Puncture Injuries. **Infection Control**, 8(2): 59–62. (<http://www.pubmed.gov>’dan alınmıştır.)
14. Krzysztof S. (1997) Monitoring of Accidents and Risk Events in Industrial Plants. **Journal of Occupational Health**, 39(2):100–104. (http://joh.med.uoeh-u.ac.jp/e/E/39/E39_2_05.html ‘den alınmıştır.)
15. Özkan O. Emiroğlu O.N. (2006) Hastane sağlık Çalışanlarına Yönelik İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Hizmetleri. **C.U. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 10 (3): 43–51.
16. Patterson W. (1985) Occupational Hazards to Hospital Personnel. **Annals of Internal Medicine**, 102; 658–680 (Erkal S. ve Şafak Ş. (2002) Ankara’da Hastanelerde Çalışan Ev İdaresi Personelinin Karşılaştığı Kazaların İncelenmesi. **Sağlık ve Toplum**, 12(1): 72-79’den alınmıştır).

17. Rızalar S. (1996) **Hasta Bakımına Doğrudan Katılan Personelinin Hastane Enfeksiyonları ile İlgili Bilgi ve Uygulamalarının Saptanması. Yüksek Lisans Tezi**, H.Ü. Hemşirelik Programı, Ankara. (Erkal S. ve Şafak Ş. (1998) Hastanelerde Çalışan Ev İdaresi Personelinin Hijyen Kurallarına İlişkin Davranışlarının İncelenmesi. Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Yayınları, No:1,Araştırma Serisi 1, Ankara' den alınmıştır)
18. Sabancı A. (2001) İş Sağlığı-İş Güvenliği ve Ergonomi. **İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi**, Adana, 11–12 Mayıs.
19. Sarri C. Eng E. Runyan C. (1991) Injuries Among Medical Laboratory Housekeeping Staff: Incidence and Worker Perceptions. **Journal of Occupational Medicine**, 33(1): 52–56 (<http://www.pubmed.gov>'dan alınmıştır.)
20. Schneider M. and Tucker G. (1989) **Professional Housekeeper**. Third Edition, New York.
21. Şafak Ş. (1997) **Kurumlarda Ev İdaresi**. Damla Matbaacılık, Ankara.
22. Şafak Ş. Yertutan C. Erkal S. Çopur Z. (2002) Hastane Yönetiminde Ev İdaresinin (Housekeeping) Önemi. **Beşinci Ulusal Sağlık Kuruluşları ve Hastane Yönetimi Sempozyum Kitabı**. (Ed: Göktürk, E; Şahin, A; Odacıoğlu, Y) 16–19 Ekim, 53–56, Eskişehir.
23. Şafak Ş. Yertutan C. Erkal S. Çopur Z. Ergüder B. (2004) Hastanelerde Ev İdaresi Alanında Çalışan Personelin İş Sağlığı ve Güvenliği Konusundaki Bilgi ve Davranışlarının İncelenmesi. **I. Ulusal Sağlık Geliştirme ve Sağlık Eğitimi Sempozyumu** (Uluslar arası Katılımlı), Bildiri Özetleri, Ankara, 24–26 Kasım.

24. Şafak Ş. Yertutan C. Erkal S. Çopur Z. Ergüder B. (2004) Bir Hastanede Ev İdaresi Hizmetlerinde çalışan Personelin İş Yaparken Sağlığını Korumaya Yönelik Aldıkları Önlemlerin ve Karşılaştıkları Sağlık Problemlerinin İncelenmesi. **IX. Halk Sağlığı Kongresi, Bildiri Özetleri**, Ankara, 3–6 Kasım.
25. TUIK (2008) 2006–2007 İş kazaları ve İse bağlı sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları. **T. C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni**, Şayi:50, 25 Mart.
26. Ünsar A. S. (2003) Türkiye’de İşçi sağlığı ve İş Güvenliğinin Faaliyet Kolları Açısından 1990–2000 Yılları Arasındaki Görünümü. **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** 3(1):100–110.
27. Ünsar A. S. (2004) İş Kazaları ve Örgütsel Verimlilik. **Verimlilik Dergisi**, 3, 89–102, Milli Produktivite Merkezi Yayını, Ankara.
28. Yertutan C. (2000) **Kurumlarda Ev İdaresi Hizmetlerinin Verimliliği**. Minpa Matbaacılık Tic. Ltd. Şti. Ankara.
29. Weaver, et all. (1993) Occupational Chemical Exposure in an Academic Medical Center. **Journal of Occupational Medicine**. 35; 7 (Erkal S. ve Şafak Ş. (2002) Ankara’da Hastanelerde Çalışan Ev İdaresi Personelinin Karşılaştığı Kazaların İncelenmesi. **Sağlık ve Toplum**, 12(1): 72-79’den alınmıştır.)
30. **2006 Yılı SSK İstatistikleri**. (http://www.ssk.gov.tr/sskdownloads/anasayfa/istatistik/istatistik2006/4_2006_ISKAZASI_16_45.xls’den alınmıştır.)
31. (2005) **İş Kazaları ve Türkiye**. ([http:// www.ttb.org.tr/isak](http://www.ttb.org.tr/isak)’den alınmıştır)
32. (2007) **İş Kazalarının Önlenmesi**. (http://www.kobitech.com/mevzuat/default.asp?st=is_kazalari’den alınmıştır).